

בבא מציעא צ"ד

משנה

מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות פטור מלשלם, נושא שכר והשוכר מתנים להיות פטורים משבועה ומלשלם.

מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאי כל המתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו בטל שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל והמעשה מקוים, ואפילו שלא קיים את התנאי. וכל

תנאי שהקדים את המעשה לתנאי, כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני, אינו תנאי, שאינו דומה לתנאי בני גד ובני ראובן.³⁷ וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו תנאו קיים, כשתנאו קודם למעשה. אבל אם אי אפשר לקיימו, תנאו בטל והמעשה קיים.

גמרא

את מקודשת לי ע"מ שאין לך שאר כסות ועונה ר"מ או מקודשת ותנאו בטל שואלת הגמרא, כיצד שנינו ששומר יכול להתנות להפטר משבועה ומתשלומים, הרי

הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל? עונה הגמרא, משנתנו היא כרבי יהודה שאומר שהמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים. כמו ששנינו בברייתא, האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת ותנאו בטל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, בדבר שבממון, שאר וכסות, תנאו קיים. שואלת הגמרא, והרי בסיפא ששנינו כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, וזה כרבי מאיר שאומר שגם המתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו בטל?

הסיפא כל תנאי שיש מעשה בתחילתו עונה הגמרא, אפשר לומר שהמשנה היא כרבי תנאו בטל היא כר"מ יהודה, והסיפא מדברת בדבר שאינו של ממון.

שואלת הגמרא מהחלק האחרון של המשנה, כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל. ומי שסובר סברא זו הוא רבי מאיר.³⁸ במה ששנינו בברייתא, אבא חלפתא איש כפר חנניא אמר משום רבי מאיר תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי, מעשה קודם לתנאי אינו תנאי? אלא יש לומר שהמשנה כולה היא כרבי מאיר שסובר שאדם אינו יכול להתנות על מה שכתוב בתורה גם בדבר שבממון. ושומר יכול להתנות להפטר משבועה ומתשלומים, מפני שלא שיעבד את נפשו מתחילה.³⁹

37 ששם נאמר "אם יעברו ונתתם" שהתנאי קודם למעשה. ולכן מי שאומר אם תעשה לי הדבר הזה "אשכבה ארעה צאנך" אינו תנאי, שהתנאי ששואל ממנו קודם למעשה שעליו לעשות. רש"י.

38 כאן משמע שלא כרש"י בפ' מי שאחזו שאפילו רבנן דר"מ מודים שצריך שיהיה תנאי קודם למעשה תוס'. ושומר 39 השומר אינו מתנה על מה שכתוב בתורה אלא שאמר לו איני מוכן להיות שומר שלך אלא בכך.

שואלת הגמרא על מה שהתנא שנה במשנה, ומתנה שומר שכר להיות כשואל. במה שומר חנם הופך להיות שואל האם בדברים? אמר שמואל שקנו מידו. רבי יוחנן אמר, אפילו בשלא קנו מידו. והוא משעבד את עצמו להיות כשואל, באותה הנאה שיוצא עליו שם של אדם נאמן, על ידי שמפקיד בידו.

כל שאפשר לו לקיימו תנאו קיים אמר רב טבלא בשם רב, משנתנו שאומרת שאם כל שאי אפשר תנא בטל כר"י ב"ת אפשר לקיימו תנאו קיים, אבל אם אי אפשר לקיימו התנאי בטל היא דברי רבי יהודה בן תימא. אבל חכמים אומרים שאפילו שאי אפשר לו לקיימו בסופו, והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים. כמו ששנינו בברייתא, הרי זה גיטך על מנת שתעלי לרקיע, על מנת שתרדי לתהום, על מנת שתבלעי קנה של מאה אמה, על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך. נתקיים התנאי הרי זה גט, לא נתקיים התנאי אינו גט. רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט. כלל אמר רבי יהודה בן תימא, כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברים. אין בלבו לתנאי אלא להקניטה, מרחקה ודוחה אותה בדברים, והגט כשר. רב נחמן אמר בשם רב הלכה כרבי יהודה בן תימא. רב נחמן בר יצחק אמר⁴⁰ שאפשר לדייק שהמשנה סתמה כרבי יהודה בן תימא. ממה ששנינו, כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים. ומכאן שאם אי אפשר לו לקיימו תנאו בטל.

הדרן עלך פרק 'השוכר את הפועלים'

לא ירד לשמירה עד שמשך את הבהמה וכשזה משך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שיעבד את עצמו לירד בתורת שומרים אלא למקצת, למה שירד. אבל המקדש את האשה כשאמר לה הרי את מקודשת לי היא התקדשה וכשאמר לה על מנת שאין לך עלי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, מפני שאין אישות לחצאין וכשתפסו הקדושין תפסו לגמרי, והוא מתנה על מה שכתוב בתורה. רש"י.

40 תוס' הקשו מה רב נחמן בר יצחק מחדש יותר מאשר רב שא' זו דברי רבי יהודה בן תימא, ועוד מה שייד לומר דיקא נמי על דבר מפורש? ואפשר לומר שרנב"י לא שמע את דברי רב. אבל קשה למה לא אמר כל שאי אפשר לו לקיים תנאו בטל. ונראה לומר שרב נחמן ידע את דברי רב ואמר מניין לרב שמסבירים את המשנה כמותו, אפשר לומר שהמשנה ככו"ע והדברים נאמרו על הרישא, כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, מפני שהוא תנאי שאי אפשר לקיים. וגם התנה עליו מתחילתו הוא על הרישא, תנאו קיים דוקא בתנאי קודם למעשה. ודייק שהמשנה כר"י בן תימא ממה שכתוב כל ובודאי הסיפא היא דבר בפ"ע, ובודאי יש בה חידוש כר"י ב"ת. תוס'.

פרק שמיני 'השואל את הפרה'

משנה

השואל את הפרה שאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה⁴¹, או ששאל הבעלים או שכרן ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור, שנאמר: "אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם". אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרן⁴² ומתה חייב, שנאמר "בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם".

גמרא

איבעי"א כשעומדת בחצרו ואיבעי"א כשא' מדייקת הגמרא, שממה ששנינו בסיפא, גופך לא תשאל עד שעת משיכת פרתך

ששנינו ושאל בעליה עמה הוא עמה ממש. שואלת הגמרא, כיצד הדבר יתכן, הרי פרה במשיכה ובעלים באמירה⁴³, משאמר לו הרי פרתי ואני נשאלים לך גופו נהיה שאול לו, והפרה עדיין חסרה משיכה. ואם כך הוא שאל את הבעלים ואחר כך שאל את הפרה? עונה הגמרא, או שנאמר שמדובר כשהפרה עומדת בחצרו של השואל, ואינה חסרה משיכה. או שנאמר שהשואל אמר למשאל, אתה גופך לא תשאל עד שעת משיכת פרתך.

הגמרא מביאה את מה ששנינו במשנה, ארבעה שומרים הם שומר חנם, והשואל, נושא שכר, והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל, והשואל משלם את הכל⁴⁴. נושא שכר והשוכר נשבעין⁴⁵ על השבורה ועל השבויה ועל המתה, ומשלמים את האבידה ואת הגניבה.

דיני השומרים נלמדים ולומדים את דיניהם של השומרים מהכתובים⁴⁶. כמה ששנינו בבבלי, פרשה ראשונה משלשת הפרשיות

מהכתובים

הסמוכות: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בְּסֶף אוֹ בְּלִים לְשֹׁמֵר וְגַב מִבֵּית הָאִישׁ שֶׁבָה פֶטֶר עַל הַגְּנִיבָה: "אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלקים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" לשבועה שנשבע שלא שלח בה ידו. ואחריה בשומר

41 הגרסא היא השואל את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה, ולא גורסים בכל המשנה שכירות לגבי פרה אלא גבי בעלים. להשמיע שהיכן שהפרה שאולה בכל מקום שבעלים עמו במלאכתו בין בשאלת גופו, ובין שנשכר אצלו נקרא "אם בעליו עמו" אבל בפרה שכורה לא שנינו במשנה שפטור בבעלים אבל לומדים זאת מהבבלי. רש"י.

42 אע"פ שהיה עמו בשעת אונסיה אינה שאילה בבעלים להפטר, אלא אם היה עמו בשעת שאלה. רש"י.

43 ריב"ם הקשה ממה שא' לקמן שתלא טבחא ואומנא וספר העיר כולם בזמן עבודתם הוא כשאלה בבעלים. ומשמע שלא בזמן עבודתם אינו כשואל בבעלים. ו"ל שלא דוקא כשעובדים אלא אפ' כשהולכים למלאכתם או מכינים את עצמם. אבל בודאי אינו בבעלים משום האמירה של קודם פסק מלאכה. כמו לעיל שהתברר שבאותה שעה היה שותה שכר שאינה פשיעה בבעלים. תוס'.

44 לא החשיב פשיעה שכולם חייבים בה. ושואל משלם כל מה שבפרשה אבל פטור במתה מח' מלאכה כיון שהוא שואל יש לו רשות לעשות בה מלאכה. תוס'.

45 שכן הוא שלא פשעו בה ושלא שלחו בה יד. רש"י.

46 משום שהביא במשנתנו את הפסוק "אם בעליו עמו" לא שאלו את השאלה מנא ה"מ עד עכשיו. תוס'.

שכר בכתוב: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׂוֹר אוֹ שֶׁה וְכֹל בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר". ובה
חייב על הגניבה בכתוב: "וְאִם גָּנַב יִגְנַב מֵעִמּוֹ יִשְׁלַם לְבַעְלָיו". ופטר על האונסין
בשבועה בכתוב: "וּמֵת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁבָּה שְׁבַעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא
שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכַת רֵעֵהוּ". ושלישית בשואל בכתוב: "כִּי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ"
שחייב בה את האונסין כשאין בעליו עמו, ופטר בבעלים: "וְנִשְׁפָּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו
אֵין עִמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם".

קורא בלא שבועה עדיפא מכפילא שואלת הגמרא, מובן שמפורש שהפרשה השלישית
בשבועה
שכתוב בה: "כִּי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" וְנִשְׁפָּר אוֹ
מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם, נאמרה בשואל. אבל מנין שהפרשה הראשונה
נאמרה בשומר חנם, והשניה בשומר שכר, ולא להפך? מבארת הגמרא, מסתבר
שהפרשה השניה נאמרה בשומר שכר, שהרי מסתבר ששומר שכר הוא שחייב
בגניבה ואבידה. שואלת הגמרא, אדרבה מסתבר שהפרשה הראשונה נאמרה
בשומר שכר שהוא זה שמשלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב⁴⁷? עונה הגמרא,
הפרשה השניה חמורה יותר מהראשונה, מפני שהיא מחייבת אותו לשלם קרן
כשאמר שנגנבה אפילו אם לא נשבע לשקר. וזה חמור מהפרשה הראשונה שפטר
אותו מלשלם קרן אם לא באו עדים שהוא גנבה, אף על פי שהיא מחייבת אותו
כפל לאחר שנשבע לשקר ובאו עדים. וראיה לכך, ממה ששואל כל הנאה שלו⁴⁸
ואינו משלם אלא קרן, ואינו משלם כפל בטוען טענת גנב לאחר שבועה.

שואל כל הנאה שלו בשומר העיר ואיבעי"א שואלת הגמרא, האם השואל כל הנאה
בשאילת כלים ואיבעי"א רוב הנאה שלו
שלו, הרי הוא צריך לתת לבהמה מזונות?
עונה הגמרא, הכוונה בשואל שכל הנאה שלו, כשהיה מקום מרעה סמוך לביתו.
שואלת הגמרא, הרי הבהמה צריכה שמירה? עונה הגמרא, מדובר בשומר העיר
ששומר את כל הבהמות. או שנאמר שלא אומרים שהשואל כל הנאה שלו, אלא
רוב הנאה שלו, שאינו נותן שכר. או שנאמר שכל הנאה שלו בשאילת כלים,
שאינו צריך לתת מזונות והכלים נשמרים בביתו בחנם.

"וְאִם גָּנַב יִגְנַב" מכל מקום אפי' הגמרא שואלת, מובן שלומדים ששומר שכר
אבידה
ושוכר משלמים בגניבה מהכתוב "וְאִם גָּנַב יִגְנַב
מֵעִמּוֹ יִשְׁלַם לְבַעְלָיו", ומנין שמשלמים באבידה? ומביאה ששנינו בברייתא,
נאמר: "וְאִם גָּנַב יִגְנַב", אין לי אלא גניבה, אבידה מנין? תלמוד לומר "וְאִם גָּנַב

47 "אם לא ימצא הגנב" וסמך "על כל דבר פשע ישלם שנים" ואמרו בפרק מרובה אם לא ימצא כמו שאומר אלא
הוא עצמו גנבו ישלם שנים, וכגון שנשבע תחילה לשקר שנגנב. אבל באו עדים קודם שנשבע תחלה לשקר אינו
משלם כפל. וכיון שהוא חומרא היא נשליך פרשה זו על שומר שכר. אבל בפרשה שניה אין כפל שהרי הוא חייב
בגניבה ואבידה, וכשטען נגנבה מחייב עצמו בקרן. רש"י.

48 שהוא עושה מלאכתו בחנם ובו היה צריך להחמיר יותר וחייבו על טענת גנב קרן בלא שבועה, ולא פטרו
בשבועה כדי להביאו לידי כפל. רש"י.

יִגְנֹב” מכפילות המילים נלמד שמכל מקום חייב. שואלת הגמרא, למי שאמר שאין אומרים שהתורה 'דברה כלשון בני אדם', מובן שלומדים מכפל המילים. אבל למי שאמר שהתורה 'דברה כלשון בני אדם', מנין לומדים שחייבים באבידה?⁴⁹ אמרו בארץ ישראל לומדים בקל וחומר שאם משלמים בגניבה שקרובה לאונס, כל שכן שמשלמים באבידה שקרובה לפשיעה. ולמי שאומר 'לא דברה תורה כלשון בני אדם', על אף שניתן ללמוד בקל וחומר, בכל זאת הכתוב טרח וכתבו.

מנין ששואל משלם בשבועה הגמרא שואלת, שמובן שלומדים שואל משלם בשבועה ומתה מהכתוב: "וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" "וְנִשְׁבַּר אוּ מֵת בְּעֵלְיוֹ אֵין עִמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם". אבל מנין ששואל משלם בשבועה? ואם תאמר שנלמד משבועה ומתה, אפשר להקשות מה לשבועה ומתה שכן הוא אונס שעולה על הדעת⁵⁰, תאמר בשבועה שלא היה לו להעלות בדעתו שהדבר יקרה ולהתנות? ואם נלמד משומר שכר, נאמרה בשואל שבועה ומתה ונאמרה בשומר שכר שבועה ומתה. מה שם שבועה עמו, אף כאן שבועה עמו. אפשר להקשות, שרק לגבי פטור השווה את שבועה לשבועה ומתה, ומנין תאמר להשוותו בשואל לחיוב. הרי שבועה ומתה היא אונס העולה על הדעת, ויתכן שדווקא אז חייב? אלא כרבי נתן, שאומר בברייתא שמהמלה "או" מרבים את השבועה. שואלת הגמרא, והרי צריכים את המלה "או" כדי לחלק. שלא נאמר שאינו חייב עד שתהיה גם שבועה וגם מתה. ואמנם לפי רבי יונתן אין צריכים את המלה "או" כדי לחלק, אבל לפי רבי יאשיה הרי צריכים ללמוד מ"או" לחלק!.

לר' יאשיה אביו קלל אמו קלל רובי יונתן ורבי יאשיה נחלקו בברייתא על הכתוב: "כִּי לְחַיִּיב עַל מַקְלָל אָבִיו אוּ אִמּוֹ" אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, אֵין לִי אֵלָּא אָבִיו ואִמּוֹ⁵¹. אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין? תלמוד לומר "אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל" אביו קלל אמו קלל⁵² דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד, ומשמע אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב "יחדו"⁵³? עונה הגמרא, אפילו אם נאמר כרבי יאשיה שצריך כתוב לחלק, כאן לא צריך את המלה "או" לחלק. מפני שאומרים מסברא 'מזה לי קטלה כולה מזה לי קטלה פלגא', ואין הבדל בין מתה לבין שבועה.

49 אע"ג שגם לפיו דורשים בכל מקום חוץ ממקום שלא מסתבר, מפני שגם כאן לא מסתבר לרבות אבידה כיון שכתוב בלשון גניבה ויש לומר דברה תורה בלשון בני"א. תוס'.

50 ועל מנת כן שאלו ממה שלא התנה על מנת שלא אתחייב בשבועה ומתה. רש"י.

51 מפני שסתם משמע שניהם כאחד. ומה שבשעטנו כתוב יחדו נצרך לשתי תכיפות. ויחדיו של לא תחרוש בשור וחמור נכתב מפני שאם לא היה כתוב היינו אומרים שגם אם מנהיגם ביחד או אפ' בזה אחר זה ואינם קשורים חייב. וגם רבי יונתן שא' עד שיפרוט לך הכתוב יחדו לא לומד משם אלא מסברא. תוס'.

52 בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו.

53 כמו שפרט לך הכתוב (דברים כב) בחורש שור וחמור ממה שצריך לכתוב יחדיו לומדים שאם לא כתבו היה משמע שלא יחרוש לא בשור ולא בחמור. ובסנהדרין דרשו "אביו ואמו קלל" להביא את המקלל לאחר מיתה. רש"י.

